

FEDORA FERLUGA PETRONIO
(1946. – 2018.)
IN MEMORIAM*

Fedora Ferluga Petronio bila je mnogostrana osoba. O tome govori već osnovni profesionalni opis: talijanska slavistica, slovenska književna povjesničarka, istaknuta kroatistica, prevoditeljica i sveučilišna profesorica. Bila je poliglot, pa je uz materinski slovenski izvrsno govorila i pisala na hrvatskom i talijanskom, solidno je poznavala poljski i engleski, a služila se i njemačkim, francuskim, te barem pasivno ruskim, češkim i slovačkim jezikom. Napokon, u mladosti bila je pijanistica.

Rođena je 16. prosinca 1946. u Trstu, u slovenskoj obitelji. Maturirala je u rodnom gradu 1965. te istodobno diplomirala glasovir na Državnom konzervatoriju “Giuseppe Tartini”, neko vrijeme je i javno nastupala, no iako nije nastavila aktivnu sviračku karijeru, glazbenom pedagogijom bavila se s prekidima sve do 1991.

Godine 1972. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Trstu diplomirala je klasičnu filologiju, a nakon specijalizacije iz slavenske filologije u Ljubljani i Padovi, godine 1982. u Padovi je doktorirala iz područja slavenske i balkanske filologije (naslov disertacije: *I nomi delle feste cristiane nelle lingue slave*). Predavala je latinski i grčki jezik u Klasičnoj gimnaziji “France Prešeren” do 1987, kad se zaposlila kao docentica za hrvatski i srpski jezik i književnost na Sveučilištu u Udinama, gdje je 2001. postigla status redovitog profesora. Od 2000. do 2003. bila je na matičnom sveučilištu pročelnica Odsjeka za jezike i civilizacije srednje i istočne Europe, od 2001. do 2004. zamjenica ravnatelja Međunarodnog centra za plurilingvizam pri istom sveučilištu. Bila je članica više profesionalnih udruženja, kao što su Društvo za antične in humanistične studije Slovenije, Slovensko slavistično društvo, Associazione italiana slavisti, Talijansko-hrvatska udruga Udine, dakako i Književni krug Split.

Prof. Ferluga Petronio bila je ne samo mnogostrana osoba nego i vrlo vrlo radišna znanstvenica: njezina bibliografija obaseže 25 knjiga (što monografija, što zbornika radova koje je uredila) te više od 230 članaka i znanstvenih studija. U ovoj prigodi moguće je o tom opsežnom opusu govoriti samo u osnovnim crtama, a dakako, naglasak će biti na onom dijelu njezine znanstvene i prevoditeljske zauzetosti koji se tiče hrvatske književnosti. Uostalom, može se kazati da je upravo hrvatskim piscima posvetila znatan, možda i najveći dio svoje znanstvene karijere.

* Riječ na komemoraciji održanoj 17. svibnja 2018. u Književnom krugu Split. Govorili su Nenad Cambi, Boris Senker i Bratislav Lučin.

U znanstvenom se radu iz klasične filologije preusmjerila na slavensko jezikoslovlje i kasnije na slovensku i hrvatsku književnost. Prvu je knjigu, na temelju diplomske radnje, objavila 1979, a tema su joj nazivi oružja u mikenskom jeziku. Slijedila je knjiga iz slavenske filologije i slovenistike, kojoj je tema etimološko-filološka analiza slovenskih naziva crkvene hijerarhije u usporedbi s drugim slavenskim jezicima.

U slovenskoj književnosti privukao ju je najprije slovensko-venetski pjesnik Ivan Trinko, zatim Dragotin Kette, Josip Stritar i Josip Murn. No osobitu je njeznu pozornost zaokupio Alojz Gradnik, zacijelo najvažniji slovenski pjesnik u međuratnom razdoblju i jedan od najvećih slovenskih pjesnika 20. stoljeća. O Gradniku je prof. Ferluga Petronio objavila niz studija te zbornik radova na slovenskom i talijanskom *Alojz Gradnik - pesnik Goriških brd* odnosno *Alojz Gradnik - poeta del Collio goriziano* (Trst, 2008), napokon i izbor iz pjesništva u vlastitom prijevodu na talijanski, pod naslovom *Eros-Thanatos* (Trst, 2013).

Prije prikaza njezina rada na području hrvatske književnosti, napominjem da se prof. Ferluga Petronio bavila i fenomenom plurilingvizma. Sama je pripadala trima jezicima i kulturama: slovenskoj, talijanskoj i hrvatskoj, uz to je imala izvrsno filološko obrazovanje i osobni poliglotski kapacitet, živjela je na višejezičnom području Trsta, Udina i općenito slovensko-talijansko-hrvatskog pograničja, pa onda zaista nije začudno što ju je privukla tema jezika u kontaktima i višejezičnosti. Rezultat takva njezina rada jesu tri znanstvena zbornika što ih je sama uredila: *Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja* (Maribor, 2002), *Intersezioni plurilingui nella letteratura medioevale e moderna* (Rim, 2004) i *Plurilinguismo nelle letterature slave* (Trst, 2010).

Na tom je tragu i njezin interes za pisce kao što su Dubrovčanin Marko Bruerević (izvorno Marc Bruère Desrivaux), koji je pisao na hrvatskom, latinskom i talijanskom, zatim Rajmund Kunić, također Dubrovčanin, prepjevatelj Homerove *Ilijade* s grčkoga na latinski, Ante Tresić Pavičić, koji je također bio dvojezičan pisac (znano je da sam prevodio vlastita djela s hrvatskog na talijanski i obratno); od novijih pisaca kojima se prof. Ferluga Petronio bavila dvojezičan je bio Ivan Trinko, napokon, dvojezičan, pa i trojezičan, istarski je pjesnik Daniel Nančinović, kojemu je uredila izbor iz djela naslovljen *Blagoslov barke* (Pula, 2007).

Kad je riječ o kroatističkim studijama i knjigama, u prvom su je redu privukli oni autori iz starijih i novijih razdoblja hrvatske književnosti koji su svoje izvore pronalazili u klasičnoj antici, a onda i oni koji su se – kako je upravo spomenuto – na neki način mogli povezati s plurilingvizmom. Očito je u tome spojila svoje temeljeno klasično obrazovanje i slavističku nadgradnju.

Među hrvatskim piscima naročito se bavila djelom trojice pisaca – Junija Palmotića, Ante Tresića Pavičića i Nikole Šopa.

U nizu njezinih kroatističkih prinosna kronološki je na prvom mjestu monografija o dubrovačkom dramskom piscu iz doba baroka Juniju Palmotiću: *Fonti greco-latine nel teatro di Junije Palmotić* (Padova, 1990). Već za dvije godine uslijedila je i druga knjiga o Palmotiću: *Fonti italiane e slave nel teatro di Junije Palmotić* (Udine, 1992). Iste godine tiskala je i monografiju *Cultura classica e italiana nel dalmata Ante Tresić-Pavičić (1867-1949)* (Trst, 1992). Impresivan je autoričin uvid u cjelokupni - itekako opsežan - Tresićev opus, koji osim lirike obuhvaća prepjeve, dramski opus, pripovijesti, putopise, rasprave i drugo (izostao je samo ep *Gvozdansko*, koji tada još nije bio tiskan pa ga nije mogla uvrstiti u monografiju). Za Erasmus Nakladu prof. Ferluga Petronio priredila je i knjigu Tresićevih izabranih pjesama (Zagreb, 1995). Podsjećam da je iste te godine u izdanju Književnoga kruga Split objavljen zbornik sa splitskog simpozija *Književno djelo Ante Tresića Pavičića*, u kojem svoj prilog ima i prof. Ferluga Petronio. No to je samo jedan od desetak tekstova što ih je posvetila tom splitskom književniku.

Njezina prva monografija o Palmotiću objavljena je u hrvatskom prijevodu pod naslovom *Grčko-latinski izvori u Junija Palmotića* u Rijeci 1999. Sljedeće godine dobila je nagradu *Davidias* DHK kao najbolja knjiga stranog slavista o hrvatskoj književnoj baštini.

Ipak, najveću pozornost ove svestrane proučavateljice privukao je opus Nikole Šopa. Svojim zanimanjem za velikoga metafizičkog pjesnika i studioznim pristupom pridružila se nizu zaslužnih hrvatskih kritika, proučavatelja, prevoditelja i nakladnika (kao što su npr. Branimir Donat, Mladen Machiedo, Višnja Machiedo, Zvonimir Mrkonjić, Tonko Maroević, Miroslav Palameta, Veselko Tenžera, Saša Vereš), koji su ustrajno i uživljeno pratili Šopov hod kroz pjesništvo, neki od njih velik dio svoje zauzetosti proteklih desetljeća posvetio upravo proučavanju i promicanju Šopova djela. Njezina monografija *Il mondo cosmico di Nikola Šop. Vita ed opere di un poeta metafisico* (Udine, 2000) prva je takva knjiga o tom pjesniku u Italiji, a objavljena je i na hrvatskom (*Kozmički svijet Nikole Šopa. Život i rad metafizičkog pjesnika*, Rijeka, 2005). O njemu je Fedora Ferluga Petronio organizirala tri znanstvena skupa (u Udinama 2003, Novome Mestu 2004. i Rimu 2005) te uredila pripadajuće zbornike radova. Tako se u Veneciji 2004. pojavio zbornik *La poesia di Nikola Šop (1904-1982) tra filosofia e cosmologia*, koji okuplja priloge s udinskoga skupa. Zbornik je već sljedeće, 2005. godine objavljen u Sarajevu i Zagrebu pod naslovom *Pjesničko stvaralaštvo Nikola Šopa (1904.-1982.) između filozofije i kozmologije*. Iste 2005. godine u Trstu se pojavljuje zbornik *Pesniški svet Nikole Šopa v slovenskem prostoru* (s radovima sa skupa iz Novoga Mesta), a godine 2007. u Udinama izlazi zbornik *Nikola Šop poeta del cosmo*, koji okuplja priloge s rimskoga skupa. I taj je zbornik objavljen

u prijevodu na hrvatski, i to iste godine, u Kreševu, pod naslovom *Svevremeni Šop*.

Napokon, 2017. godine Fedora Ferluga Petronio tiskala je u Riminiju opširan izbor iz cjelokupnoga Šopova opusa u vlastitom prijevodu na talijanski, s predgovorom i komentarima, naslovljen *Nikola Šop: Poeta di Gesù e del cosmo*. U toj je knjizi osim već potvrđenoga znalačkog uvida u Šopov opus iskazala i profinjen smisao za prepjev Šopova lirskog izraza, od čedne franjevačke pobožnosti rane njegove faze te slojevitoga, transcendentalnog, astralnog pjeva kasnijih njegovih knjiga. Taj reprezentativni presjek Šopova djela, objavljen u lijepo opremljenom, gotovo bibliofilskom izdanju, predstavljen je ujesen 2017. na Knjizi Mediterana, no čini se da je u nas njegov odjek zasad slabašan, pa i nikakav. Knjiga je to koja bi u svakoj drugoj sredini zaslužila nagradu, no u nas je popraćena šutnjom.

Kad se sve zbroji, o Šopu je prof. Fedora Ferluga Petronio objavila ili uredila osam svezaka na talijanskom, hrvatskom i slovenskom jeziku. Time je kao valjda nitko drugi pridonijela otkrivanju toga hrvatskog pjesnika bosanskih korijena u književnoj kulturi bliskih susjeda. Ujedno je i nama samima primjerom pokazala kako bi se Šop – i ne samo Šop – mogao predstaviti i u drugim jezicima i kulturama.

Osim Palmotića, Tresića i Šopa, prof. Ferluga Petronio dala je vrijedne prinose o Marinu Držiću, Silviju Strahimiru Kranjčeviću, Ivu Vojnoviću, Janku Poliću Kamov, Ranku Marinkoviću - najčešće se baveći proučavanjem njihove recepcije u Italiji.

Mimo pojedinih autora, svakako treba spomenuti zbornik koji je ona uredila, a koji je nastao kao rezultat skupa što ga je organizirala u Udinama 1997. Nalov mu je *Introduzione allo studio della lingua, letteratura e cultura croata / Uvod u studij hrvatskoga jezika, književnosti i kulture / Uvod v študij hrvaškega jezika, literature in kulture* (Udine, 1999). Na 250 stranica donosi priloge iz pera dvadeset četiri ugledna znalca hrvatskog jezika i književnosti iz Zagreba, Mostara, Ljubljane i Udina. Knjiga je postala sveučilišnim udžbenikom za studente kroatistike u Udinama, ali koristan je priručnik i u našoj sredini.

Obuhvatna ocjena književnopovijesnog rada Fedore Ferluga Petronio zadaća je koja tek predstoji, no zasad neka posluže riječi što ih je Pavao Pavličić zapisao u *Hrvatskoj književnoj enciklopediji*:

“Sve njezine radove odlikuju visoka akribičnost i obilje podataka. Kod starijih autora stavlja naglasak na ono što je opće i svojstveno cijeloj epohi, a kod novijih na ono što je osobno ili subjektivno. Znatan je njezin prinos istraživanju povijesti hrv. književnosti, jer se bavi manje obrađivanim temama, a čini to na pouzdan i kreativan način.”

Tomu bih dodao još nešto: kad joj je neka tema ili neki autor bio posebno važan ili drag (ako to uopće moguće dijeliti), prof. Ferluga Petronio nije se zadovoljavala time

da o njemu napiše poneku studiju. Kudikamo više, ona bi organizirala znanstveni skup, potaknula sudionike, objavila zbornik, a nerijetko je zborniku pridodala i izbor iz djela, ponekad i čitavu vlastitu monografiju. Tako je učinila za Tresića i donekle Načinovića, još više za Gradnika, ponajviše za Nikolu Šopa. Ne samo knjige i radovi koje je objavila nego i taj neumorni i sustavni pristup također treba vidjeti kao važan dio njezine ostavštine, kao poruku i uzor iz kojih se može učiti.

Fedora Ferluga-Petronio bila je dugogodišnja suradnica Književnoga kruga Split; u više navrata sudjelovala je na skupovima Komparativna povijest hrvatske književnosti (dvanaest puta) u sklopu Knjige Mediterana te na Danima Hvarškoga kazališta (čak petnaest puta). Njezina potpora radu splitske kuće mogla se osjetiti i na Marulićevim danima: iako se uglavnom nije bavila humanističko-renesansnim razdobljem, pa ni Marulićem, već je u trećem svesku godišnjaka *Colloquia Maruliana* (1994) objavila studiju o recepciji Marulića u Sloveniji. Spominjem napokon da je 2010. objavila i osvrt na opus don Drage Šimundže u povodu njegovog 75. rođendana, naslovivši ga *Ai confini delle parole* (prema naslovu zbornika iz 2005. posvećenog tom uglednom proučavatelju *Na granicama riječi*).

Književni krug Split ostao je bez neumorne suradnice i pouzdane prijateljice. Odlazak prof. Fedore Ferluga Petronio velik je gubitak za talijansku, hrvatsku i slovensku književnu historiografiju, ali i za one koji su je osobno poznavali.

Bratislav Lučin